पाणिबन्ध पु॰ पाणिर्बध्यतेऽत्र बन्ध–आधारे घञ्। विवाहे भा॰शा॰ २६७अ॰।

पाणिभुज् पु॰ पाणिरिव भुज्यते मोट्यते भुज–मोटने क्विप्। १उदुम्बरवृक्षे। पाणिना भुङ्क्ते भुज–क्विप्। २हस्तेन भोजके त्रि॰ शब्दच॰।

पाणिमर्द्द पु॰ पाणिं मृद्नाति मृद–अण् उप॰स॰। १करमर्द्दे राजनि॰। २करमर्द्दकमात्रे त्रि॰। [यस्त्रे हला॰।

पाणिमुक्त न॰पाणिभ्यां मुक्तम्। हस्तक्षिप्यमाणे आयुधे

पाणिमुख पु॰ पाणिर्विप्रपाणिर्मुखमिव होमस्थानं यस्य। पितरि। "अग्निमुखा वै देवाः पाणिमुखाः पितरः हि ब्राह्मणम्" आश्व॰श्रौ॰४।८।६ "देवानामग्निमुखत्वादग्नौ होमः पितॄणां पाणिमुखत्वात् पाणौ होमः" नारा॰। होमश्चात्राग्नौकरणाङ्गहोमः पाणिहोमशब्दे दृश्यः।

पाणिरुह पु॰ पाणौ रोहति रुह–क। नखे राजनि॰

पाणिवाद पु॰ पाणिं पाणिना मृदङ्गादिकं वा वादयति वद–णिच्–अच्। १हस्तताड़के २हस्तेन मृदङ्गादिवादके च अमरः ण्वुल्। पाणिवादक तत्रार्थे त्रि॰ हेमच॰। [कृत्वम्। रज्ज्वाम् सि॰कौ॰।

पाणिसर्ग्या स्त्री पाणिभ्यां सृज्यतेऽसौ सृज–कर्मणि ण्यत्

पाणिस्वानक त्रि॰ पाणिस्वनः प्रयोजनमस्य ठक्। हस्ततालदायके पाणिवादके भा॰द्रो॰ ८२अ॰।

पाणीतक पु॰ कुमारानुचरमातृभेदे भा॰श॰ ४६अ॰।

पाणिहोम पु॰ ७त॰। पात्रब्राह्मणानां पाणौ कर्त्तव्ये होमे "उद्धृत्य घृताक्तमन्नमनुज्ञापयत्यग्नौ करिष्ये करवै करवाणीति" इत्युपक्रमे "अभ्यनुज्ञायां पाणिष्वेव वा" आश्व॰ गृ॰४ ८ ५सू॰ "अभ्यनुज्ञायामिति यदि ब्राह्मणाः पाणिषु होममभ्यनुजानन्ति अग्निकार्यकरणं यदि पाणिषु स्वेषामभ्युपगच्छन्तीत्यर्थः। तथा सति पाणिषु जुहोति। ताभ्यामेव मन्त्राभ्यां पाणिषु जुहुयात्। ब्राह्मणाः पित्रादित्रयार्थम् उपविष्टास्तेषां सर्वेषां पाणिषु जुहोतीति वचनात्, मन्त्रौ च द्वौ तत्रार्थादेकैकाम् आहुतिं विगृह्य विगृह्य सर्वेषां दक्षिणपाणिषु जुहोति" नारा॰। कुशब्राह्मणपक्षे जले एव स होमो विधेयः "अग्न्यभावे तु विप्रस्य पाणावेव जलेऽपि वा" मत्स्यपु॰ वाक्यात् एतयोः पक्षयोरपि अनूहेनैव अग्नौ करिष्ये" कुरुष्व इत्येवानुज्ञाप्रश्नौ श्रा॰त॰ रघु॰।

पाणीकरण न॰ पाणौ क्रियतेऽनेन कृ–आधारे ल्युट् अलुक्स॰। विवाहे जटाध॰।

पाण्ड त्रि॰ पण्डएव स्वार्थे अण्। पण्डे स्त्रियां गौरा॰ पाठात् ङीपं बाधित्वा ङीष् स्वरे भेदः।

पाण्डर पु॰ पडि–अर दीर्घश्च। १मरुवकवृक्षे २श्वेतवर्णे च ३तद्वति त्रि॰अमरः। ४कुन्दपुष्पे ५गैरिके च न॰ शब्दच॰

पाण्डरपुष्पिका स्त्री पाण्डरं पुष्पमस्याः कप् कापि अतइत्त्वम्। शीतलावृक्षे शब्द॰।

पाण्डव पु॰ पाण्डोरपत्यम् ओरञ्। पाण्डुनृपस्य क्षेत्रजे धर्मादिभ्योजाते युधिष्ठिरादौ "यः स कौरव्यदायादः पाण्डुर्नाम नराधिपः। कामभोगान् परित्यज्य शतशृङ्गमितो गतः। ब्रह्मचर्य्यव्रतस्थस्य तस्य दिव्येन हेतुना। साक्षाद्धर्मादयं पुत्रस्तत्र जातो युधिष्ठिरः। तथैवं बलिनां श्रेष्ठं तस्य राज्ञो महात्मनः। मातरिश्वा ददौ पुत्रं भीमं नाम महाबलम्। पुरुहूतादयं जज्ञे कुन्त्यामेव धनञ्जयः। यस्य कीर्त्तिर्महेष्वासान् सर्वानभिभविष्यति। यौ तु माद्री महेष्वासावसूत पुरुषोत्तमौ। चश्विभ्यां पुरुषव्याघ्राविमौ तावपि पश्यत" भा॰आ॰ १२६अ॰। [अभीष्टोयतः। श्रीकृष्णे त्रिका॰।

पाण्डवाभील पु॰अभीः अभयं ता लाति ला–क। पाण्डवः

पाण्डवायन पु॰ पाण्डवानामयनं रक्षणादिकं यतः। श्रीकृष्णे ६त॰। तत्रार्थे न॰। [सम्बन्धिनि।

पाण्डवीय त्रि॰ पाण्डवस्येदम् "वृद्धाच्छः" पा॰छ। पाण्डव

पाण्डवेय पु॰पाण्डोरियम् अञ् ङीप् पाण्डवी कुन्ती माद्री च तयोरपत्यम् ढक्। पाण्डुपत्नीपुत्रेषु युधिष्ठिरादिषु भा॰आ॰ १अ॰। तेषां क्षेत्रजत्वात् मातृद्वारेण कीर्त्तनम्।

पाण्डार पुंस्त्री॰ पण्डस्यापत्यम् आरक्। पण्डस्यापत्ये सि॰ कौ॰। [१पण्डितभावे २तत्कर्म्मणि च न॰।

पाण्डित्य न॰पण्डितस्य भावः कर्म वा दृढादि॰ पक्षे ष्यञ्।

पाण्डु पु॰ पडि–कु नि॰ दीर्घः। "सितपीतसमायुक्तः पाण्डुवर्णः प्रकीर्त्तितः" १सुभूत्युक्ते "पाण्डुस्तु पीतभागार्द्धः केतकीधूलिसन्निभः" इत्युक्ते च २वर्णभेदे ३तद्वति त्रि॰। स्त्रियामुदन्तगुणवचनत्वेऽपि न ङीप् पाण्डुशब्दपर्युदासात्। ४सितवर्णे शब्दरत्ना॰ ५तद्वति त्रि॰ सान्तनुपुत्रविचित्रवीर्य्यस्य क्षेत्रे व्यासेनोत्पादिते ६नृपभेदे ७नागभेदे ८श्वेतगजे ९रोगभेदे च शब्दर॰। १०पाण्डुरफलीक्षुपे ११पटोले च राजनि॰। १२देशभेदे पु॰ पाण्डुनृपोत्पत्तिकथा भा॰आ॰१०६अ॰ तन्नामताकारणञ्च उक्तं यथा ततस्तेनैव विधिना महर्षिस्तामविन्दत। अम्बालिकामथाभ्यागादृषिं दृष्ट्वा च सापि